

Tammi

Riitta

h
e
n
k
i
v
a
k
u
u
t
u
s

Jalonen

Riitta

h
e
n
k
i
v
a
k
u
u
t
u
s

Jalonen

TAMMI

HELSINKI

Ote romaanista Zaharia Stancu: *Miten sinua rakastinkaan.*
Suomentanut Pirkko Talvio-Jaatinen. Tammi, 1973.

Ote laulusta ”Eilen kun mä tiennyt en”, suomalaiset sanat
Reino Bäckman, 1970 (sävellys ja alkuperäiset sanat Charles Aznavour)

”Vahanukke, laulava nukke”, suomalaiset sanat Sauvo Puhtila, 1965
(sävellys ja alkuperäiset sanat Serge Gainsbourg)

1. painos

© Riitta Jalonen ja Tammi 2026

Tammi on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä

Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki

ISBN 978-952-04-8254-1

Painettu EU:ssa 2026

Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut: tuotevastuu@tammi.fi

Tätä teosta ei saa käyttää tekstin- ja tiedonlouhintaan tekijänoikeuslain
(13b.1 §:n) tarkoittamalla tavalla.

KYNÄ

1

Kärpäset ovat olohuoneen ikkunan välissä yhtä kuolleina kuin eilenkin. En laske onko niitä tullut yön aikana lisää.

Jään seuraamaan naapuripihan tapahtumia. Asukkaita on kokoontunut ison kuusen lähetyville. Ihmiset näyttävät puun rinnalla harottavilta kepeiltä. Jokainen osoittelee käsillään eri ilmansuuntiin, arvioi mihin kova tuulenpuuska kaataisi leveäöksäisen kuusen. Kaiken keskellä on mies, jolla on metsurin vaatteet.

Tutustuin puuhun, kun muutimme harjun reunalle rakennettuun taloon.

Neljännän kerroksen parvekkeen kaiteelle on sidottu koristelintu. Se on lennellyt narun päässä jo monta kuukautta. Toivon ilmavirran tarttuvan valkeisiin siipiin ja heittävän linnun asfaltille. Se olisi hiljainen protesti kuusen kaatamista vastaan.

Eilen merkitsin kalenteriin, että kärpäsiä on tullut neljä lisää, tämän päivän kohdalle kirjoitan vain yhden sanan: puu.

En voi tietää, minkälaisia muistiinpanoja kalenterissa olisi, jos olisin jatkanut elämää niin kuin se vuosikymmeniä meni, kirjasta seuraavaan kirjaan.

Haen laatikosta kalenterin muutaman vuoden takaa. Se on täynnä kirjoittamisen tuomaa ja näyttää että olen elänyt sen mukaan miten kirja etenee harsoisista ajatuksista kohti valmista teosta: ensimmäinen versio Maisalle, toinen versio, viimeinen versio, kansiehdotus, tarkista takakansiteksti, oikoluku, varaa hotelli, varaa junat, Turun kirjamessut, kirjastokeikka, Helsingin kirjamessut, osta esiintymismekko, Tampereen kirjamessut, Jyväskylän kirjailijatalo, lehtihaastattelu, radio, lukupiiri.

Uusimmat kalenterit kertovat, ettei elämässä ole kirjoittamisen lopettamisen jälkeen ollut askelmerkkejä. Olen kulkenut eteenpäin niin kuin ei kesässä, ei syksyssä, ei talvessa, ei keväässä olisi ollut päämäärää.

Lyhtypylvääseen kiinnitetyssä lapussa luki isoilla kirjaimilla IHME, ei mitään muuta. Kallistelin päätä puolelta toiselle ja otin sanan mukaani. Olin juuri oppinut lukemaan ja kirjaston kirjaa lukiessa tuli outo olo, niin kuin olisin kurkottanut kauas kodista. Välillä oli pakko katsoa sanoja hyvin läheltä. Paperilla olevat sanat pysyivät taikomaan silmiini aivan muuta kuin keittiössä

tai makuuhuoneessa tai olohuoneessa tai eteisessä tai ulkoeteisessä tai portailla tai pihalla tai maantiellä oli.

Äiti ja isä eivät olleet kotona. Menin olohuoneen lattialle makaamaan, että ihme pääsi sydämen tienoille. Sinne tärkeät asiat aina ennenkin olivat asettuneet, kun vain makasi tarpeeksi kauan liikahtelematta.

Haen Johanin antaman kynän keittiön pöydälle. Pite-
len sitä kädessä, lämmittelen niin kuin soittajat lämmit-
tävät ja avaavat soitintaan. Tekisi mieli palata vanhaan ja
alkaa merkitä kuolleita niin kuin ennen. Ehkä sillä lailla
saisi jotakin elämän merkityksestä takaisin.

En tiedä, miksi pyysin Johania ostamaan kynän. Olisi
pitänyt jo tottua elämään ilman kirjoittamiseen sopivaa
kynää. Vaaleansininen kynä loisti kirjakaupassa läpinäky-
vän kotelon sisällä. Minulle tuli tunne, että juuri tuolla
voi olla elävän ihmisen ajatukset.

Tuntuisi väärältä antaa kynän ensimmäiseksi tehtä-
väksi kirjoittaa kuolleitten nimiä. Kynä kaivaisi vanhaa
maata. Uudella kuuluu kirjoittaa uutta.

Puun pitää päästä kalenteriin nyt, sen viimeinen elin-
päivä on lähellä.

Pakkaan kynän takaisin koteloonsa, turvapaikkaan,
jossa se on ollut jo kaksi vuotta.

Kynäkotelo on arkku.

Painan pään käsien väliin kämmenten lämpöön. Sillä lailla ihmiset tekevät hakiessaan omista käsistään lohdutusta ja niin pientä tilaa, ettei kukaan voi sinne kurkistaa mutta ei sinne voi itsekään paeta.

2

Kävelen edestakaisin olohuoneen kautta pikkuhuoneeseen, keittiöön, työhuoneeseen ja makuuhuoneeseen ja taas takaisin olohuoneeseen.

Vasta muutaman kierroksen jälkeen alan nähdä huonekalut. Sohva ja nojatuolit ovat muuttuneet teräväreunaisiksi. Sohvalle aseteltujen tyyntyjen päälliset ovat kirkkaita niin kuin ne olisi pesty yön aikana. Jokainen lipaston päälle jätetty tavara vaatii hetken huomiota, ja on pakko jäädä tuijottamaan isoa vihreää lasiveistosta, jonka sain 40-vuotislahjaksi Johanilta. Hän oli ostanut sen kilohintaan Iittalan lasitehtaan kaatopaikalta.

Käytävän pitkän kirjahyllyn edessä luen kirjojen selkämkyksiä. Tutut nimet tuovat levollisuutta lepatta-vaan oloon. Olen tottunut lepatukseen, se alkaa aina kun Johan lähtee yksin pitkälle matkalle. Johanin on pakko lähteä. Hän pysyy rauhallisena kauankin kun saa selata karttapinojaan, mutta aina silloin tällöin

hänen täytyy lähteä tarkastamaan, että kartat ovat yhä oikeassa.

Entuudestaan tiedän, että lepatus menee ohi parissa päivässä.

Zaharia Stancun romaani Miten sinua rakastinkaan on löytänyt paikkansa kirjailijan etunimen mukaan. Ostin sen opiskeluaikana tamperelaisesta antikvariaatista. Alleviivauksia siinä on vain yksi. Se on helppo löytää, olen lukenut kohdan monta kertaa. Luen taas, vaikka se ei tee minulle nyt hyvää.

”Hetken kuluttua huomaa asettuneeni pitkälleni vanhalle haudalle. Kenenkä hauta se mahtaa olla? Puuristi on katkennut ja käynyt sekin pitkäkseen, haudan viereen tai haudan päälle. Kenenkähän haudan? Herra ties kenen.”

Laitan Stancun kirjan sukunimen mukaan oikealle paikalleen.

Pihalle on kertynyt lisää ihmisiä. He painavat mieleensä puun, joka on hallinnut maisemaa ja voimallaan suojellut pihaa ja talon ihmisiä. Nyt se on liian vanha ja kulunut tehtäväänsä. Sille jätetään hyvästit.

3

Jalat tuntuvat oudoilta, parketti jalkapohjien alla niin kovalta että on pakko pukea kahdet villasukat päällekkäin pehmentämään askellusta. Kun sekään ei auta, levittelen uudet ja vanhat jumppamatot lattioille. Ne ovat kuin lapsuuden turvalautat, vanhat hylätyt patjat, joilla seilasin serkun kanssa olohuoneen lattiamerellä ja joiden turvin selvittiin myrskyistä. Leikissä lastasin laivaa leikkisuklaalla ja leikkisokerilla ja leikkikananmunilla ja leikkitupakalla. Meillä ei poltettu, mutta yläkerran Urho poltti ja se tuntui ylimääräiseltä elämältä, savuverhon takana tapahtui jotakin jännittävää josta en päässyt perille.

Patjalla maatessa käsivarret ja jalat muuttuvat ras-kaaksi. Ruumiin kuorma kertyy niihin. Annan painon olla, hengittelen rauhallisesti ja hiljalleen pääsen paikkaan, jossa en ole missään enkä minkään luona.

Ruumis on kuin koti, jossa on tavaroita mutta myös näkymätön kodin henki. Ruumis imee ja hautaa itseensä

kokemuksia kyselemättä ovatko ne hyviä vai pahoja. Mielen osa on unohtaa, muistaa ja muuttaa.

Olen muistikirjan kirjoittamattomien lehtien päällä.

Koti tulee tavalliseksi parissa päivässä. Toisen ihmisen läheisyydestä tyhjentynyt tila kiirehtii täyttymään sanoilla. Ajan tunne lisääntyy, kun toinen ei ole jakamassa sitä.

Kirjekuoria on iso kasa sängyn alla, niiden päälle on kertynyt pölyä. Kun Johan lähti, ripottelin niitä eri paikkoihin. Jos lauseita tulee, se tapahtuu äkkiä. Lauseitten katoaminen on yhtä nopeaa kuin niiden ilmaantuminen.

Metsuri saapuu pihalle tuulettomana päivänä. Kuusen lähelle on ajettu nosturi. Katselijat on käsketty etäämmälle. Ihmettelen etten näe kenelläkään kameraa. Luulisi, että ison ja vanhan ja paljon nähneen puun kaato kuvataan. Haen oman kännykkäkamerani ja räpsäytän pari kuvaa.

Jos kirjoittamistani kirjoista tehtäisiin torni, se ei yltäisi edes alimmalle oksalle. Isoin osa on tapahtunut näkyvässä kuoren alla hiljaa ja hitaasti. Hengellä, joka kirjoittamista liikauttelee, ei ole ajasta tietoaakaan.

Jään katsomaan pihapuun viimeistä päivää. Nosturi kuljettaa metsurin latvaan. Oksia alkaa tipahdella viereen ajetulle lavalle nopeaan tahtiin. Havujen alta paljastuu pystysuora paksu runko. Tyhjäksi kaluttu kuusi näyttää suojattomalta.

Oksien jälkeen saha alkaa pätkiä runkoa ylhäältä alas. Latva tipahtaa ensimmäisenä nurmikolle. Metsuri

laskeutuu nosturin korissa alemmas ja pätkä pätkältä puu pienenee. Mies on niin taitava ja nopea, että pian kuusi makaa maassa kuolleina paloina. Suojapukuna olleet paksut oksat ovat mattona lavalla. Jäljellä ei ole kuin iso kanto ja sekin tullaan jonakin päivänä jyrsimään pois.

5

Päätös lopettaa kirjoittaminen oli puhdas ja kirkas. Itses-
tään selvä. En lopettanut vain sen takia, etten halunnut
kirjailija Janet Framen kohtaloa. Hänen kerrotaan kävel-
leen viimeisillä elinvoimillaan kirjoituspöydän ääreen,
hapuilleen kynää ja kirjoittaneen paperille pienen lauseen.

Kirjoittamisen tilalle piti tulla kuntosalia, enemmän
kävelyä ja joogaa, päähän pulpahtavien muistojen ja
lauseiden piti loppua, kun olin päättänyt olla ottamatta
niitä millään lailla vastaan. Stressin oli tarkoitus vähetä,
kun oman pään sisällä elämisen sijaan tapaisin ystäviä
kahviloissa. Mutta ei se niin mennyt. En ole koskaan
ihmeemmin viihtynyt kahviloissa. Ihmisten kanssa on
parasta kävellä metsässä, pellon laitaa ja teitä pitkin tai
jutella keittiön pöydän ääressä ilman taustahälinää.

Kuusi ei itse päättänyt, että se kaadetaan 3. heinäkuuta
2024. Minun oli turha päättää, että kirjojen kirjoitta-
minen loppuu 22. elokuuta 2022.

Kaadettu puu kirjataan taloyhtiön hallituksen tiedonantoon yhdeksi vuoden pihatapahtumista. Se on ollut sisältä laho ja sitä on alettu pelätä. Sen paikalle istutetaan toinen puu, joka jatkaa omaa elämäänsä, kunnes tulee sen kaatamisen vuoro. Mutta sitä ennen se elää vuoden ja toisen.

6

Kirjoittaessa tarvitsin avukseni minusta irronneen fiktiivisen ihmisen. Parasta oli, kun kynä oli kuin toisen ihmisen kädessä, eikä minulla ollut tietoaakaan mitä sillä kirjoitan. Sen jälkeen kun luovuin kirjoittamisesta, olen kaivannut eniten oman minän ja fiktiivisen minän kanssa jaettua aikaa.

Aurinko paistaa terävästi keittiön pöydälle. Valo syö kynän pois näkyviltä.

Olohuoneen ikkunan väliin on ilmestynyt kaksi kärpystä lisää.

Ensimmäiset näin jo yli kuukausi sitten ennen kuin Johan lähti matkalle. Ne pujottelivat näkymättömästä kolosta lasien väliin ja pudottivat itsensä lepäämään. Joka viikko ne lisääntyivät, mutta Johan ei välittänyt niistä. Nyt niitä on melkein kaksikymmentä. Väriään ne eivät ole ajan kuluessa vaihtaneet vaan ovat yhä kiillottomia ja mustia.

Auringossa puulaudalla kuivatut kärpäset kutistuivat pieniksi ja koviksi. Keräsimme niitä serkun kanssa paperipussiin. Helistimme pussia, kuului rapinaa, ja avasimme pussin suun, mutta yhtään linnuksi muuttunutta kärpystä ei pyrähtänyt lentoon. Olin kertonut serkulle, että pelastin kärpäsiä Pohjanmaalla, jossa ne lensivät navetassa liimapaperiin. Otin siivestä kiinni ja vein ulos ja ulkona ne muuttuivat saman tien pieniksi mustiksi linnuiksi.

Kaaduin tahallani hiekkatielle, serkku kaatui perässä. Puhdistimme hiekat polvista sadevedellä, jota oli rännin alla saavissa, ja juoksimme uimaan Köhniölle. Ehdimme juuri ennen kuin juna tuli vastapäisen rannan penkereelle ja pääsimme jännittämään tipahtaako se kiskoilta alas järveen. Kun juna ilmestyi, kaikki pysähtyi, uimarit jähmettyivät paikoilleen ja tuijottivat järven yli. Hiekkarannalla olevat auringonpalvojat nousivat maahan levite-tyiltä vilteiltä seisomaan että näkisivät paremmin.

Lähdimme kotiin vanhan laiturin kautta. Yllytin serkun hyppäämään kanssani vaatteet päällä järveen. ”On niin kuuma, saadaan vesimekot ja meistä tulee läpinäkyviä”, sanoin.

Kun rupi alkoi parantua, revin oman ja serkkuni ruven auki. Halusin nähdä, miten uusi iho syntyy ruven alla pimeässä. Illalla äiti sanoi isälle, että Elisasta taitaa isona tulla hoitaja.

”Aurinko paistaa terävästi keittiön pöydälle.
Valo syö kynän pois näkyviltä.”

Kirjailija on päättänyt lopettaa kirjoittamisen. Koko hänen tähänastinen elämänsä on jäsentynyt tekeillä olevien käsikirjoitusten ja tulevien julkaisujen ympärille, ja lopettaminen tuntuu nielaisevan hänet tyhjiöön, jossa on vaikea löytää rauhaa. Pikkuhiljaa sanat ja lauseet alkavat kuitenkin kuin varkain pyrkiä paperille. Ensin käytettyjen kirjekuorien reunoille, sitten silkkikantisiin muistivihkoihin. Kun eletty elämä vähitellen kiertyy tarinan muotoon, kirjailija tuntee jälleen olevansa elossa.

Kiteytyneen ilmaisun mestarina tunnetun Riitta Jalosen *Henkivakuutus* on herkkävireinen kuvaus kirjoittamisen pakosta ja sanoista jotka pelastavat.

	 9 789520 482541	
www.tammi.fi	84.2	ISBN 978-952-04-8254-1